

Yetmiş Yıl Önce Yayımlanan “Rabgūzī Sentaksı” Adlı Eser Üzerine Düşünceler ve El-Rabgūzī’nin Kısasü’l-Enbiyâsı Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi

Some Remarks about the Work Titled “Rabgūzī Sentaksı” that Was Published Seventy Years Ago and A Trial Bibliography on Qisas Al-Anbiyā’ of Al-Rabghūzī

Osman KABADAYI

Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty/Kazakhstan)

E-mail: kabadayiosman@yandex.com

In the first part of my study made up of two parts, study focuses on the work of Jakob SCHINKEWITZ, which is called Rabgūzī’s Syntax, published in 1926-1927 and translated to Turkish in 1947. Second part focuses on the bibliographic words of studies carried out on Qışaş al-Anbiyā’ of Al-Rabghūzī, one of the works of Khwarezm Turkic era.

Key words: Khwarezm Turkic, Al-Rabghūzī, Qışaş al-Anbiyā’, Jakob Schinkewitz, Rabguzi’s Syntax, bibliography.

Giriş

Türk dili tarihinde Eski Türkçenin Karahanlı sahasından sonra gelen Harezmi Türkçesi döneminin dil yadigârlarından olan Nasrū’d-dîn bin Burhânü’d-

dîn Rabgûzî'nin yazdığı *Kısasü'l-Enbiya* adlı eser, bir peygamberler kıssasıdır. Eser, Arapçadan Farsçaya yapılmış bir tercümenin Türkçeye uyarlamasıdır. Eserin yazarı, eserin giriş kısmında kendisinin Ribat Oğuz'dan, Burhan'ın oğlu ve bir kadı olduğunu ifade etmektedir. Dil ve edebiyat tarihi araştırmalarında bu eserle adı geçen Ribat Oğuz'un yeri henüz tam olarak tespit edilememiş ve eserin müellifinin Rabgûzî mahlasını alışı da genellikle Ribat Oğuz yer adıyla ilişkili olarak değerlendirilmiştir. Jakob SCHINKEWITZ, "Rabgûzî Sentaksı" adlı çalışmasının "Giriş" kısmında "arayan çabuk bulsun ve duyan hemen tanısın" diye müellifin kendisine Rabgûzî mahlasını vermiş olduğunu ifade etmektedir (1947: 7).

Nasîrü'd-dîn bin Burhânü'd-dîn Rabgûzî, *Kısasü'l-Enbiya* isimli eserine tarih yéti yüz tokuzda it yılınıñ evvelinde kâsıd yetildi kim peygamber kıssalarına diyerek başladığını ve uyku bozdum üzüm üzüm sözni tüzdüm tünle men/erte kop-tum hâme urdum emgedim tün kündüzi şeklinde bir çalışma temposuyla eserini bir yılda yani Miladi 1310 (Hicri 710) yılında bitirdiğini söylemiştir (Ata 1997: XII). Yazar, eserini Nâsîrüddin Tok Buga'ya sunmuştur. Söz konusu eserde adı geçen ve Moğol asıllı olduğu tahmin edilen Nâsîrüddin Tok Buga ile ilgili elde çok sınırlı sayıda bilgi mevcuttur ve kaynaklar Tok Buga'nın Harezmi civarında ordugâhını kuran Sultan Tarmaşirin'in emiri olması ihtimali üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Kısasü'l-Enbiya isimli eser, adından da anlaşılacağı üzere peygamber kıssalarını konu almaktadır. Eser, başta Hz. Muhammed olmak üzere İslâm dininin kabul ettiği diğer peygamberlerin kıssaları ile Avac bin Annak, Harut ve Marut gibi kıssaları da içermektedir. Rabgûzî, eserini kaleme alırken dinî konulara bedîî bir üslûpla yaklaşmış, sözü kullanma ustalığını kıssalarla ilgili olarak yer verdiği Arapça ve Türkçe manzumelerle de göstermiştir. *Kısasü'l-Enbiya*'da toplam 484 dize tutan 43 Türkçe şiir yer almaktadır. Bu şiirlerin büyük bir çoğunluğu, aruzun 3 x fâilâtün + 1 x fâilün kalıbıyla yazılmıştır (Ata 1997: XVI).

Kısasü'l-Enbiya'nın birden fazla nüshası mevcuttur. Londra British Museum'da bir, Rusya'da Leningrad'da altı, İsveç'te Uppsala Üniversitesi Kütüphanesinde bir ve yine İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesinde bir tane olmak üzere İsveç'te toplam iki, Paris Bibliothèque Nationale'de bir ve Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de bir tane olmak üzere eserin şimdiye kadar tespit edilebilen toplam 11 nüshası vardır. Bu nüshalar arasında eserin en eski ve dönemin dil özelliklerini

en iyi yansıtan nüshası, Londra British Museum'daki yazma nüshadır. Danimarkalı Türkolog GRØNBECH, bu nüshanın tıpkıbasımını yayımlamış (1948), ATA, bu nüsha üzerinde lisansüstü çalışmalar yapmıştır. Fakat yeni araştırmalar, eserin başka nüshalarının olduğunu da doğrulamaktadır. CİN, diğer nüshalarla karşılaştırmalı olarak yapmış olduğu bir araştırmada *Kıyasü'l-Enbiya*'nın Tahran nüshasının da bulunduğunu belirtmiştir (2010: 237-245). GÖZÜTOK ise *Kıyasü'l-Enbiya*'nın bilinen nüshaları dışında, hepsi XIX. yüzyıla ait yedi el yazmasının Özbekistan'da olduğunu, ayrıca Kazan Devlet Üniversitesi Kütüphanesinde de dört el yazmasının bulunduğunu belirtmiştir (2008: 2). Bu durum da göstermektedir ki çeşitli arşivlerde yapılacak araştırmalarla eserin başka nüshalarının da bulunması muhtemeldir.

Kıyasü'l-Enbiya nüshaları üzerine metin yayımından dil çalışmalarına, edebiyat tarihi çalışmalarından üslûp çalışmalarına varıncaya kadar çok çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Eser üzerindeki ilk çalışmayı 1859 yılında ILMINSKIY yapmıştır. Daha sonra OSTROUMOV (1874), Şemsüddin Hüseyin (1881), KATANOV (1875, 1894, 1898), MELIORANSKIY (1897), Gulam Hasan Arifgan (1916-1917), FİTRET (1928), MALOV (1930, 1951), GRØNBECH (1948), ÇAĞATAY (1950), SCHINKEWITSCH (1926, 1927), ABRAYEYEV (1957), THURY (1903, 1904), KÖPRÜLÜ (1945, 1980), BOESCHOTEN ve van DAMME (1986, 1990, 1991, 1992, 1995, 2015, 2016), ATA (1997), HACIYEVA (1994, 1996, 1997), DANKOFF (1997, 2014), CİN (2010), ÇÜRÜK (2013) gibi araştırmacılar tarafından eser üzerinde çeşitli araştırmalar ve tanıtımlar yapılmıştır.

Eserle ilgili oldukça önemli iki ciltlik bir neşir de BOESCHOTEN (et al) editörlüğünde yapılmıştır (1995a-b). Bu eserin ilk cildinde BOESCHOTEN, van DAMME ve TEZCAN isimleri yer alırken ikinci ciltte BOESCHOTEN, O'KANE ve van DAMME isimleri yer almıştır. Bu yayımda *Kıyasü'l-Enbiya*'nın Londra ve iki Petersburg nüshasından yararlanılarak tenkitli metin kurulmuştur. İlk ciltte yazıçevrimi yapılan Harezmi Türkçesi metni, ikinci ciltte İngilizceye çevrilmiş, eser sonlarına sözlük ve indeks konulmuştur. 1995 yılında çıkan bu eserin ikinci baskısı 2015 yılında yapılmıştır. Söz konusu bu eser hakkında TEKİN, DOERFER ve DANKOFF tanıtma yazmışlardır (1995: 259-264; 1997: 125-127; 1997: 115-126).

Jakob Schinkewitz'in "Rabgûzî Sentaksı" Adlı Eseri Üzerine Bazı Dikkatler

SCHINKEWITZ'in PAYLI tarafından Türkçeye çevrilen “Rabgûzî Sentaksı” isimli çalışması, daha önce *Türk Dili-Belleten*'de iki seri hâlinde yayımlanmış olup burada değerlendirmeye çalışacağımız eser, bu makalelerin bir araya getirilmesiyle kitap hâlini almış ayrıbasımdır. *Türk Dili-Belleten*'deki makalelerin künyeleri ise şöyledir:

1. “Rabgûzî Sentaksı”, Çev. Sabit S. PAYLI, *Türk Dili-Belleten* Seri III, S. 8-9, Nisan-Aralık 1946, İstanbul 1947: 1-48.

2. “Rabgûzî Sentaksı”, Çev. Sabit S. PAYLI, *Türk Dili-Belleten* Seri III, S. 10-11, Ocak-Aralık 1947, İstanbul 1948: 49-119.

Bu çalışmada üzerinde duracağımız eser, Tatar asıllı Lehistanlı Türkolog SCHINKEWITZ tarafından doktora tezi olarak hazırlanmış ve *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen zu Berlin*'de (MSOS II) 1926-1927'de yayımlanmış, PAYLI tarafından Türkçeye çevrilmiş “Rabgûzî Sentaksı” başlıklı eserdir. Eserin Türkçeye çevirisi kitap olarak 1947 yılında Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmıştır. Şu an satışta bulunmayan, ancak sahaflarda rastlanılabilecek bu önemli eser hakkında bazı dikkatlerimi paylaşmak istiyorum.

“Rabgûzî Sentaksı” başlığını taşıyan eser, en sonda verilen “İçindekiler” tablosuna göre şu bölümlerden oluşmaktadır:

Giriş (s. 3-14)

İrap Hallerinin Kullanılışı (14-54)

Partisipler (54-71)

Mastarlar (71-77)

Gerondifler (77-85)

Basit Fiil Şekilleri (85-96)

Partisipten Çıkma Şekiller (96-98)

Gerondiften Çıkma Şekiller (98-99)

İsimden Çıkma Şekiller (99-101)

Yardımcı Fiiller (101-110)

Er- 'imek' Yardımcı Fiili ile Birleştirilerek Yapılan Fiil Şekilleri (110-112)

Partisipten Çıkma Şekiller (112-114)

Gerondiften Çıkma Şekillerin Yapılışı (115)

Tur- Yardımcı Fiili ile Yapılmış Fiil Şekilleri (115-117)

İsimden Çıkan Şekillerin Yapılışı (117-119).

Eser, başta verilen bir bibliyografya ile başlamakta, onu “Giriş” bölümü takip etmektedir. Bu bölümde araştırmacı, eserin bazı nüshalarında müstensih hatalarının fazla ve farklılıklar olduğunu, bu yüzden araştırmasında *Kıyasü'l-Enbiya*'nın Londra nüshasını esas aldığını ifade etmiştir. Daha sonra transkripsiyonla ilgili çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Bunlardan en dikkat çekici olanı teklik birinci ve ikinci şahısta ünlüsüz biçimi {-mn} ve {-sn} eklerinin kullanılmış olduğunu belirtmesidir. Araştırmacı bu eklerin transkripsiyonunda {-men}, {-sen}, {-man}, {-san}, {-min}, {-sin}, {-mın}, {-sın} şekillerinden hangisinin olduğunu okuyucuya bırakmıştır.

“Giriş” bölümünü “Koşaç (= Kopula)” kısmı takip etmektedir. Araştırmacı burada “Eğer haber (= predikat), bir isim ile ifade edilmiş olursa, hemen onun arkasına koşaç gelir” demekte ve ilk olarak *turur* şekli ve varyantlarını örneklemektedir: *bular kimler turur?* ‘bunlar kimlerdir?’ (1947: 9). Ayrıca şiiirlerde ve soru cümlelerinde üçüncü şahısta bildirme ifadesi olarak *ol* kullanılmış olduğunu ifade etmekte, bu kullanımın Eski Türkçe devresinde de var olduğunu örnekler göstererek açıklamaktadır: *meniñ tejrım kim ol* ‘benim Tanrım kimdir?’ (1947: 10). Olumsuzda ise Harezmi sahasında *er-* ‘olmak, imek’ (ermes) fiilinin, Oğuzcada ise *değil*'in (tegül) kullanıldığını belirtmektedir. Bazen de ek-fiilin hiç kullanılmadığını örneklerle göstermektedir. Araştırmacı daha sonra özne-yüklem uygunluğuna dikkati çekmiş ve ardından *Kıyasü'l-Enbiya*'da hitap cümlelerini örneklerle tasnif etmiştir. (1947: 13-14).

“İrap Hallerinin Kullanılışı” bölümünde ismin hâlleri ele alınmıştır. Bu bölümün alt başlıklarından olan “Yalın Hal (= Nominatif)” kısmında araştırmacı, Türk dilinde yalın hâl için özel bir ek olmadığını ve ismin bu hâlindeki bir kelime veya kelime grubunun cümlede özne olarak kullanıldığını söylemektedir (1947: 14). KARAHAN, “Türkçede Söz Dizimi” adlı çalışmasında ismin yalın hâlindeki bir

kelime veya kelime grubunun cümlede, cümledeki işlevine ve yerine göre belirtisiz nesne göreviyle de kullanılabilmesine işaret etmektedir (2008: 25). SCHINKEWITZ, bu bölümde *negülüg inçe irinç y(a)rl(i)g bultuñuz* cümlesini PELIOT'un yanlış okuyup anlamlandırıldığını ileri sürmekte ve yeni okuyuş teklifi sunmaktadır. Ona göre bu cümle *negülüg inçe irinç yarlıg boltuñuz* 'siz bu kadar nasıl fakir ve sefil oldunuz?' şeklinde düzeltilmelidir. Daha sonra *Kıyasü'l-Enbiya*'da geçen *kıl-, yarat-, bil-, ız-, ata-, bir-* fiillerinden sonra yalın hâl geldiğini eserden örnek cümleler vererek göstermektedir.

Araştırmacı, "İn- Hali (= Genitif)" başlığında metindeki ilgi hâli ekli örnekleri incelemiştir. Bu alt başlıkta dikkati çeken bir nokta, "bazı defa in- hali 'ait olmak'ı değil, 'herhangi bir kimseye veya bir şeye nispeti gösterir" (1947: 18) açıklamasında verdiği örnekteki aktarmadır: *kaçan Yûsuf karındaşlarına yakınrak kelse anıñ sözün kozub azın söz başlayur erdiler* 'Kaçan Yusuf her defasında kardeşlerine daha yakın gelince, sözi ondan kesip başka söze başlıyorlardı'. SCHINKEWITZ, bu cümle için yaptığı açıklamada *anın sözi* 'sözü ondan' demektir, 'onun sözü' anlamında değildir, demektir (1947: 19). Biz bu cümlelerin aktarılmasında ise SCHINKEWITZ'ten farklı düşünmekteyiz; çünkü cümlede geçen *anıñ sözün* ifadesindeki sondaki {+n} belirtme (akkuzatif) hâli ekidir ve araştırmacının dediği gibi 'sözü ondan' şeklinde aktarılamaz; 'onun sözünü' şeklinde aktarılmalıdır. Bizce bu cümlelerin doğru aktarımı şöyle yapılmalıdır: 'Ne zaman Yusuf kardeşlerine daha yakın gelse onun sözünü kesip (bırakıp) başka söze başlıyorlardı'.

"E- Hali (= Datif)" başlıklı kısımda ise metinde geçen *ag-, ogra-, oltur-, tebün-, tüş-, çık-, kel-, min-, yan-, yügür-* fiillerinin ismin yaklaşma hâli ekiyle kullanıldığı belirtilmiş, daha sonra da hangi durumlarda bu hâl ekine ihtiyaç duyulduğu çeşitli örneklerle açıklanmıştır. Yaklaşma hâli ekinin bazı cümlelerde 'ne yapmak için?' sorusuna cevap verdiği; yani amaç bildirdiği de örneklerle açıklanmıştır: *destür tiledi İdrisni körege* 'İdris'i görmek için izin diledi' örneğinde yaklaşma hâli eki, bu fonksiyonda kullanılmıştır.

"İ- Hali (= Akkusatif)" kısmında da geçişli fiillerde bu hâl ekinin kullanıldığı söylenmiştir: Söz konusu durum eki, *işit-, una-, bil-, tañla-, sakın-, sor-, kör-, az-, et-, tut-, tıy-, kıl-, yıg-* fiilleriyle kullanılmaktadır. Araştırmacı bu kısımda da *Kıyasü'l-*

Enbiya'nın daha önce yayımı yapılan çalışmalardaki yanlış okuma ve anlamlandırmalara dikkati çekmekte, yeni okuma ve anlamlandırma denemeleri sunmaktadır.

“De- Hali (= Lokatif)” kısmında bu hâl ekinin “bir mekândaki uzunca bir müddet kalmayı göstermek için, bir zamandaki bir müddet kalmayı göstermek için ve belirli bir işte veya belirli bir durumda uzunca bir müddet beklemeyi göstermek için” kullanıldığı vurgulanmış (1947: 35-36), ekin metinde geçen *tüş-*, *ol-tur-*, *kon-*, *kod-* gibi fiillerle kullanıldığı ifade edilmiştir.

“Den- Hali (= Ablatif)” kısmında bir şey ayrılan, bir hareket, bir yön elde eden, bir konuya temel ve çıkak olan şahıs veya şey genel olarak bu hâlde bulunur, denilmektedir. Bu hâl ile kullanılan fiiller ise şunlardır: *adrıl-*, *ak-*, *yoldın az-*, *ön-*, *ıd-*, *belgür-*, *tog-*, *tüş-*, *çık-*, *kaç-*, *kiter-*, *köñül kes-*, *keltür-*, *kel-*, *yan-*, *yoy-*. Bu bölümde dikkati çeken husus, araştırmacının *adın*, *aşnu*, *ötrü*, *özge*, *berü*, *soñ*, *kidin* gibi edat görevli sözcüklerle de uzaklaşma hâlinin kullanıldığını belirtmesidir. Araştırmacı bu kelimeleri “sontakılar” olarak isimlendirmiştir.

“Ce- Hali (= Equatif)” kısmında ekin görevleri ve kullanım yerleri örnek cümlelerle tasnif edilmiştir. “Instrumental” kısmında vasıta hâli eki, “Allatif” kısmında da yön gösterme hâli eki {+gArU}'nun kalıplaştığı *içgerü*, *taşgaru*, *ilgerü*, *artgaru*, *yogaru* gibi örnekler işlenmiştir.

Görüldüğü gibi ismin halleriyle ilgili bölümde araştırmacı, hangi fiillerin hangi hâl ekleriyle kullanıldığını yani istem (valenz) konusunu, bu terminolojiyi kullanmadan metinden örnekler vererek işlemiştir.

Çalışmanın bir diğer bölümü “Partisipler” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde metinde geçen sıfat-fiiller konusu bol örneklerle ele alınmıştır. “-IglI ile Partisip” alt başlığında bu ekin şimdiki zaman, geçmiş zaman ve gelecek zaman fonksiyonlarında kullanıldığı, cümlede özne ve yüklem olabildiği ve de Rabgûzî'nin eserinde bu ekin olumsuz şekline rastlanılamadığı anlatılmıştır.

“-gUcI'lı Partisip” alt başlığında da söz konusu sıfat-fiil ekinin şimdiki zaman ve gelecek zaman kullanımına örnek cümleler verilmiş, bu eki alan kelime veya kelime grubunun cümlede özne, yüklem, attribut ve düz tümleşik olarak kullanıldığı ifade edilmiştir.

Bu bölümün diğer alt başlıkları ise şunlardır: “-gAn’lı ve -kAn’lı Hikâye Hâl Partisibi”, “-mİş’lı Belirsiz Geçmiş Zaman Partisibi”, “-Ar, -Ur, -Ir, -mAs, -mAz ile Hal-İstikbal Partisibi”, “-dUk’lu Belirli Geçmiş Zaman Partisibi”. Bu bölümlerin her birinde de eklerin kullanılışı, eklerin cümle içindeki fonksiyonları, eki bünyesine alan unsurun cümlede hangi öge olarak kullanıldıkları örnekler verilerek izah edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın bir başka başlığı “Mastarlar” adını taşımaktadır. Bu bölümde “-mAk’lı Belirtisiz Vakıa Mastarı”, “-gU’lu Mastar”, “-gUlUk’lu Mastar”, “-lık’lı Mastar” alt başlıkları bulunmaktadır. Söz konusu alt başlıklar altında eklerin görevleri, cümle içindeki vazifeleri örneklerle açıklanmıştır. Bu bölümde dikkati çeken, araştırmacının {+lXk} ekini mastar bahsine dâhil etmesidir. HACIEMİNOĞLU’nun “Harezmi Türkçesi ve Grameri” adlı eseri ile (1997: 45-54), ECKMANN’ın “Harezmi Türkçesi” maddesinde (1998: 173-210) {+lXk} ekinin mastar olarak kullanılmasına dair bir bilgi bulunmaz. SCHINKEWITZ’in çalışmasında konuyla ilgili olarak verilen bazı örnekler şunlardır: *bizge kafuşmaklıkka yavuştunuz* ‘siz bizimle kavuşmaya (birleşmeye) daha yakın geldiniz (yaklaştınız)’; *Mevla kudretin körmeklik için* ‘Mevla (Allah) kudretini görmek (tanımak, hissetmek) için’ (1947: 77). Verilen bu örnekler incelendiğinde {+lXk} ekinin isimden isim yapma fonksiyonunda bir yapım eki olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmacının bu eki mastar olarak düşünmesine sebep olan husus, verilen örneklerde bu ekin mastar olan {-mAk} ekinden sonra gelmesi olabilir diye düşünmekteyiz.

Eserde yer alan bir başka bölüm ise “Gerondifler”dir. Bu bölümde *Kıyasü’l-Enbiya*’daki zarf-fiiller ele alınmış ve metinde geçen her bir zarf-fiil eki örneklerle izah edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümün “-Ub, -Ib, -b’li Perfektum Gerondif’i” alt başlığında, söz konusu zarf-fiil ekinin kullanılmasıyla “Türk dilinde bulunmayan bağlaç kullanılmaktan” kaçınılmış olduğu vurgulanmış ve ekin hangi anlamları ihtiva ettiği örneklerle açıklanmıştır.

“-UbAn’lı (-IbAn) Gerondif’ler” kısmında ekin sebep ve tarz zarfı yaptığı ifade edilmiştir. “-A, -U, -y’li Emir Gerondif’i” kısmında ekin zaman bildiren bir anlamının olmadığı, sebep, gaye, tarz zarfları meydana getirdiği söylenmiştir. “-gAlI ve -gAlU’lu Gerondif’ler” kısmında ekin cümleye gaye anlamıyla ‘-den beri’; yani zaman anlamı kattığı vurgulanmıştır. “-gAç’lı Gerondif” kısmında da ekin

sadece zaman işlevinde kullanıldığı ve ‘olur olmaz’ manasını ifade ettiği metinden örneklerle gösterilmiştir. “-mAdIn, -mAYIn, -mAY’lı Gerondif” kısmında da ekin hâl ve emir zarf-fiillerinin olumsuz şekli olduğu belirtilmiş ve metinden örnekler sıralanmıştır.

Çalışmanın “Çekim Sonekleri” bölümünde araştırmacı bu ekleri üç gruba ayırmıştır: Birincisi iyelik sonekleri, ikincisi yüklemlik (Predikatif) sonekler, üçüncüsü de özel soneklerdir. Burada “çekim sonekleri” ifadesinden kasıt, şahıs ekleridir. İyelik kökenli şahıs ekleri, zamir kökenli şahıs ekleri ve de araştırmacının “özel sonekler” olarak nitelendirdiği emir ekleri bu grupta değerlendirilmiştir.

Araştırmanın bir başka bölümü “Basit Fiil Şekilleri” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm “Emir” alt başlığıyla devam etmektedir. Burada *Kıyasü’l-Enbiya*’da geçen emir şekilleri incelenmiştir. “Optatif (İltizamî)” kısmında ise *Furâtdın azkına suf alahı* ‘Fırat’tan birazcık su getirmek isteriz (getireceğiz)’ örneğinden de anlaşıldığı gibi emir çekiminin birinci teklik ve çokluk şekilleri işlenmiştir.

“Şart I” kısmında *Kıyasü’l-Enbiya*’daki koşul cümleleri Eski Türkçedeki örneklerle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

“Belirli Geçmiş Zaman (Şuhudî Mazi) Sıygası” kısmında bilinen geçmiş zamanlı cümleler işlenmiştir.

“İstikbal I (-gAy’lı Optatif)” kısmında gelecek zaman çekimi gösterilmiştir.

Bir diğer bölüm olan “Partisip’den Çıkma Şekiller”de ise iki alt başlık, “-mİş’lı Belirtisiz Geçmiş Zaman Sıygası” ile “Muzari (Aorist)” alt başlıkları bulunmaktadır. “-mİş’lı Belirtisiz Geçmiş Zaman Sıygası”nda geçmişte tamamlanmış bir eylemin başkasından duyularak veya sonradan farkına varılarak öğrenmenin söz konusu olduğu ifade edilmiştir. Çalışmadan alınan şu örnek cümleler bu açıklamayı daha anlaşılır kılmaktadır: *Yusufnıñ zindanda erdükin unutmışmn* ‘Yusuf’un zindanda olduğunu unutmuştum’ veya *bu sagum aytur sizler Yusufnı öltürgeli ogramışsız* ‘Benim bu su kadehim der ki, siz Yusuf’u öldürmeye uğraşmışsınız’.

“Muzari (Aorist)”, geniş zaman kipidir. Bu ekin kullanım alanını araştırmacı üçe ayırmıştır: Birincisi genel geçer olaylarda, *adınlarını örter ammâ özi yalıñ kalur* ‘(iğne), başkalarını örter, fakat kendisi çıplak kalır’; ikincisi hali hazırdaki konuyu

tasvir için, *Mısır uluğıga barurmn* ‘Mısır valisine gidiyorum’; üçüncüsü de gelecek zamanda olması muhakkak bir konuyu tasvir için, *kıyâmat küni yaman eş koldaş ayturlar* ‘kıyamet gününde kötü arkadaşlar diyecekler’, bu çekim kullanılmaktadır. Metinden alınan örnek cümlelere dikkatle bakılacak olursa araştırmacının bu başlık altında terminoloji kullanmadan ‘aspect’ (görünüş/bakış) konusuna da temas ettiği görülmektedir.

Araştırmanın sonraki bölümünde “Gerondif’ten Çıkma Şekiller” yer almaktadır. Bu bölümün alt başlıklarından olan “Yakın Mazi (Perfectum)” kısmında metinde geçen *kaydın kelibsiz?* ‘Nereden geliyorsunuz?’ örneğindeki gibi zaman anlamı taşıyan zarf-fiilli parçalarına yer verilmiştir.

“Hal” adını taşıyan kısımda ise “halde vukua gelen veya hemen vukua gelecek olan bir konuyu tasvir eder” denilmektedir ve *men işitdim Hadica Şâm vilâyatıga satıg üçün arkış yibere ermiş* ‘Ben işittim ki Hadice Şam vilâyetine satış için kervan yolluyormuş’ gibi örnek cümleler sıralanmaktadır (1947: 99).

“İsimden Çıkan Şekiller” bölümünde ise “Kaçınılmaz, Kesin Gelecek Zaman Sıygası” ile “Zaruret Şekli” alt başlıkları yer almaktadır. “Zaruret Şekli”, gereklilik kipiyle ilgilidir.

“Yardımcı Fiiller” bölümünde *er-* ‘imek’, *bol-* ‘olmak’, *tur-* ‘kalmak, bulunmak, durmak, hayatta yaşamak, yükselmek, ayakta durmak’, *al-* ‘almak’, *bil-* ‘bilmek, anlamak’, *bir-* ‘vermek’, *kal-* ‘kalmak’, *başla-* ‘başlamak’, *ogra-* ‘tecrübe etmek, niyet etmek, kendini öyle göstermek’ fiilleri örnek cümlelerle izah edilmeye çalışılmıştır.

“Er- ‘imek’ Yardımcı Fiili ile Birleştirilerek Yapılan Fiil Şekilleri” bölümünde *Kısasü’l-Enbiya*’da yer alan birleşik zamanlı fiiller ele alınmıştır. Bu bölümün alt başlığı “Basit (Sade) Fiil Şekillerinin Yapılışı” şeklindedir. Onun da alt başlıkları şunlardır: “Şart II Sıygası”, “Şart Şeklinin Belirli Geçmiş Zaman Sıygası”, “Geçmiş Zaman Hikâyesi Sıygası”, “Gelecek Zaman II Optatif”; “Partisip’ten Çıkma Şekillerin Yapılışı”, “Şart Şeklinin Belirsiz Geçmiş Zaman Sıygası”, “Şart Şeklinin Muzari’i”, Hal Hikâyesi Sıygası”, “Geçmiş Zaman Hikâyesi Sıygası I”; “Gerondif’ten Çıkma Şekillerin Yapılışı”, “Geçmiş Zaman Hikâyesi”, “Yakın Geçmiş Zaman (Perfectum) I”.

“Tur- ‘Hayatta Olmak, Kalmak, Durmak, Yükselmek’ Yardımcı Fiili ile Birleştirilen Fiil Şekilleri” bölümünde ise iki ana alt başlık ve buna bağlı alt başlıklar bulunmaktadır. Bu başlıklar şunlardır: “Gerondif’ten Çıkma Şekillerin Yapılışı”, “Tavsifi Hal Sıygası”, “Yakın Geçmiş Zaman II (Perfectum)”; “İsimden Çıkan Şekillerin Yapılışı”, “En Yakın Gelecek Zaman Sıygası”, “En Yakın Hal Sıygası”, “Ok Edatı”, “Erki Edatı”.

Kıyasü’l-Enbiya’da birleşik zamanlı fiiller konusu işlenirken verilen örnek cümlelerden hareketle dikkatimizi çeken, araştırmacının özellikle adlandırma ve anlamlandırmalarda Türkçenin fiil sistemini, İngilizcenin fiil sistemini merkeze alarak açıklamaya çalışmış olmasıdır. Çalışmada verilen örnek cümleler etraflıca incelendiğinde bu durum daha da iyi anlaşılacaktır. Araştırmacının bölüm başlıklarında ve hatta eserin tamamında kullanmış olduğu terminoloji de bu fikrimizi desteklemektedir.

Sonuç itibarıyla bu çalışma, adında “sentaks” ifadesi yer alsada bizim Türkiye Türkolojisinde klâsik manada anladığımız cümleyi öğeleri, yapıları, çeşitleri bakımlarından çözümlememekte, cümleyi bir bütün olarak fiil ekseninde değerlendirmektedir. Batı Türkolojisinin bir kısım araştırmacılarının Türkçe cümleye karşı genel temayülü fiil merkezinde şekillenmekte, söz gelimi yüklem türüne göre cümlelerden isim cümlesini bu araştırmacılar kabul etmemektedir. Bir ifadenin cümle niteliği taşıması için fiil unsuruna ihtiyacı olması dolayısıyla, SCHINKEWITZ de bu çalışmada fiilin söz dizimindeki işlevini gözler önüne sermiş ve eserine de “Rabgûzî Sentaksı” başlığını vermiştir diye düşünmekteyiz. Fiil ekseninde şekillendirdiği bu çalışmada kullandığı her başlık altında *Kıyasü’l-Enbiya*’dan doyurucu sayıda örnek cümleleri, diğer tarihî lehçelerle karşılaştırmalı olarak vermiş olması, konunun özünün okuyucu tarafından daha iyi kavranılmasını sağlayacaktır. Ayrıca terminoloji kullanmadan ‘valenz’ (istem), ‘aspect’ (görünüş/bakış) gibi konulara da temas etmesi, eserin yazıldığı dönem göz önüne alındığında dikkati çeken hususlar olarak görülebilir.

Son olarak, Rabgûzî’nin *Kıyasü’l-Enbiyâ*’sı üzerine şimdiye değin yapılan çalışmaların listesi aşağıda verilecektir. Aşağıdaki listede eksiklerin olması muhtemeldir, ancak eser üzerine yapılan çalışmaların toplu halde görülebilmesi bakımından kaynakça listesinin faydalı olacağını umuyoruz.

Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sı Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi

Abduşukurov, B. (2011). “Kısasü'l-Rabgûzî'nin Kelime Hazinesinin İstatistiksel Tahlili”, *Türk Kültürü*, 2011/2: 215-222.

Abduşukurov, B. (2016). “Kısasü'l-Rabgûzî'de Bazı Kelimelerin Anlamca Daralması”, *Turkish Studies*, 11/21: 739-748.

Abrajejev, A. İ. (1957). “Sloche predlojenie (gpotaksis) u proze ‘Kıساسü'l-anbie’ Rabguzi-Presatelya XIV veka”, *Samarkand*, 73: 125-140.

Al-Rabghûzî (1995). *The Stories of the Prophets: Qışaş Al-Anbiyâ': an Eastern Turkic Version*, Vol. I. Critically Edited by H. E. Boeschoten, M. van Damme and S. Tezcan with the assistance of H. Braam, B. Radtke; Vol. II. Translated into English by H. E. Boeschoten, J. O'kane and M. van Damme, Leiden-New York-Köln: E. J. Brill.

Al-Rabghûzî (2015). *The Stories of the Prophets, Qışaş al-Anbiyâ': An Eastern Turkish Version*, Vol. I-II, Ed. by H.E. Boeschoten, J. O'Kane, Second Edition, Leiden-New York-Köln: E. J. Brill.

Aşkin Balcı, H. et al (2005). “İşlevleri Bakımından Kısasü'l-Enbiyâ ve Nehcü'l-Ferâdis'te Soru Cümleleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27: 77-101.

Ata, A. (2006). “Rabgûzî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 34: 377-378.

Ata, A. (2008). “Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sında Nazmın Gücü”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 5/2: 117-125.

Ata, A. (2013). “Harezmi Türkçesi Eserleri Siyasî Güçle Kültürel Gücün Orantılı Bir Yansıması mıdır?”, *Yalım Kaya Bitigi: Osman Fikri Sertkaya Armağanı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara: 137-145.

ATA, A. (1997). *Nâşirü'd-dîn bin Burhânü'd-dîn Rabgûzî: Kışasü'l-Enbiyâ (Peygamber Kıssaları)*, C. I: Giriş-Metin-Tıpkıbasım; C. II: Dizin. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Bakırcı, F. (2016). “Harezmi Türkçesiyle Yazılmış Kısasü'l-Enbiyâ'da Koş Sözcüğü ve Anlam Alanı”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5/1: 42-55.

Berbercan, M. T. (2015). “Türk Tercüme Edebiyatı Üzerine İncelemeler: Harezmi Türkçesi ile İlk Adaptasyonlar”, *Dede Korkut*, 4/7: 1-11.

Bloch, E. (1933). *Catalogue des Manuscrits Turcs, Tome II*, Paris: Bibliothèque Nationale.

Boeschoten H.; M. van Damme (1986). "The Different copyists in the London ms. of the Qisas-i Rabghuzi", *Utrecht Papers on Central Asia Proceedings of the first European Seminar on Central Asian Studies*, Ed. by M. van Damme; H. Boeschoten, Utrecht: 177-183.

Boeschoten H.; M. van Damme (1990). "The Poetry in Rabghuzi's Qisas", *L'Asie Centrale et ses Voisins, Influences Reciproques*, Ed. by R. Dor, Inalco Publications Langues'O, Paris: 9-36.

Boeschoten H.; M. van Damme (1994). "Rabghuzis Syntax Revisited", *Bamberger Zentralasienstudien*, Hrsg. I. Baldauf and M. Friederich, Berlin: 87-98.

Boeschoten, H. (1990). "Vokalquantität in Rabghuzis Poesie", *Central Asiatic Journal*, 34: 187-213.

Boeschoten, H. (1991). "The Leningrad Manuscripts of Rabghuzi's Qisas", *Türk Dilleri Araştırmaları*, 1: 47-79.

Boeschoten, H. (1992). "Iskandar-Dhulqarnain in den Qisas-i Rabghuzi", *De Turcicis aliisque rebus: commentarii Henry Hofman dedicati ; feestbundel voor professor emiritus H. F. Hofman ter gelegenheid van zijn vijfenzeventigste verjaardag aangeboden door vrienden en studenten, Instituut voor Oosterse Talen en Culturen*, Utrecht: 39-57.

Boeschoten, H. (1993). "Chwaresmtürkisch als z-Türkisch", *Journal of Turkology*, 1: 183-193.

Boeschoten, H. (2009). *Alexander Stories in Ajami Turkic*, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Boeschoten, H. (2012). "Adventures of Alexander in Medieval Turkish", *The Alexander Romance in Persia and the East*, Edited by R. Stoneman; K. Erickson; I. Netton, Barkhuis: 117-126.

Boeschoten, H. (2016a). "News on manuscripts of Rabghuzi's Qisasu l-Anbiya", *Central Asian Sources and Central Asian Research*, 39: 65-72.

Boeschoten, H. (2016b). "B-1460 Mumaralı Nüşanın Tasviri", *Türkologiya*, 1: 75-78.

Bombaci, A. (1968). *Histoire de la littérature turque*, Trad. par I. Melikoff ; Préf. de L. Bazin, Institut d'Études Turques de l'Université de Paris, Paris: 93-95.

Brinner, W. M. (2002). 'Arā'is al-Majālis fī Qişaş al-Anbiyā' or 'Lives of the Prophets', Leiden: Brill.

Busse, H. (2006). *Islamische Erzählungen von Propheten und Gottesmännern*, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Çağatay, S. (1950). *Türk Lehçeleri Örnekleri [I]*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Cin, A. (2010). "Rabguzi'nin Kısasü'l Enbiyasının Tahran Nüshası", *Turkish Studies*, 5/1: 237-245.

Csáki, É. (2010). "Hendrik Boeschoten: Alexander Stories in Ajami Turkic, (Turcologica 75), Wiesbaden, Harrassowitz, 2009, 106 pages", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 63/2: 231-235. (Tanıtma)

Çürük, M. S. (2013). *Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sında Olumsuzluk*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

Çürük, M. S. (2014a). "Olumsuzluğu Kuvvetlendirme Stratejileri Üzerine: Kısasü'l-Enbiya Örneğinde Bir İnceleme", *Dil Araştırmaları*, 14: 147-169.

Çürük, M. S. (2014b). "Konuşmaya Dayalı Sezdirimler -Harezm Türkçesi Örneğinde Bir İnceleme-", *Türkbilig*, 28: 13-33.

Dadboyev, H. (2006a). "Qisasi Rabg`uziy" tilidagi turkiy leksemalar semantikasi, Vtoroy mejdunarodniy tyurkologichaskiy kongres, Sovremennaya tyurkologiya, teoriya, praktika I perspektivi I, Bo`lim, Turkestan-B: 90-93.

Dadboyev, H. (2006b). "Qisasi Rabg`uziy"da qo`llangan sal fe`lining semalari xususida, *Uzbek tilshunosligi masallalari*, 22-25

Dağıstanoğlu, B. E. (2009). *Kısasü'l-Enbiyâ'da Birleşik Fiiller*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Damme, van M. (1985). "Some remarks on the narratological and non-narratological levels in Rabghuzi's Qisas al-Anbiya" *Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi Tebliğler II*, Türk Edebiyatı, İstanbul: 45-59.

Damme, van M. (1992). “Rabghuzi’s Qisas al-Anbiya, reconsidered in the light of western medieval Studies: narrationes vel exempla”, *De Turcicis aliisque rebus: Commentarii Henry Hofman dedicati*, Utrecht: 7-37.

Damme, van M. (2008). “Rabghūzī Nasīr al-dīn b. Burhan al-dīn”, *Encyclopaedia of Islam*, Second Edition, Brill.

Dankoff, R. (1997). “Rabghuzi’s Stories of the Prophets”, *Journal of American Oriental Society*, 117/1: 115-126. (Tanıtma)

Dankoff, R. (2014). “Serpent or Paradise? Kısas-ı Enbiya as Translation”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Semih TEZCAN’a Armağan, 13: 67-97.

Demiral, A. (2012). *Harezm Türkçesinde Birleşik Filler*, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı, Diyarbakır. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

Doerfer, G. (1997). “Al-Rabghāzī: The Stories of the Prophets, Qışaş al-Anbiyā’, An Eastern Turkish Version, Volume One, Critically edited by H. E. Boeschoten, M. van Damme, S. Tezcan. With the assistance of H. Braam, B. Radtke. Brill: Leiden, New York, Köln 1995 XXV, 787, Volume Two Translated into English by, H. E. Boeschoten, J. O’Kane, M. van Damme, Brill 1995, IX, 832”, *Central Asiatic Journal*, 41/1: 125-127. (Tanıtma)

Dorleijn, M. (1986). *De verhalen van İlyas en Hizir door Rabghuzi*, Utrecht University, Utrecht. (unpublished M. A. thesis)

Duda, H. W. (1948/52). “Rabghuzi Narrationes de Prophetis, Cod. Mus. Brit. Add. 7851, [Monumenta Linguarum Asiae Maioris, IV] by K. Grønbech”, *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, 51: 245-247.

Eckmann, J. (1957). “Zur Charakteristik der islamischen mittelasiatisch-türkischen Literatursprache”, *Studia Altaica*, Festschrift für Nikolaus Poppe zum 60. Geburtstag, Hrsg. O. Pritsak, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden: 51-59.

Eckmann, J. (1959). “Das Chwarezmtürkische”, *Philologiae Turcicae Fundamenta. Iussu Et Auctoritate Unionis Universae Studiosorum Rerum Orientalium Auxilio Et Opera Unitarum Nationum Educationis Scientiae Culturae Ordinis Una Cum Praestantibus Turcologis, Ediderunt J. Deny, K. Grønbech†, H. Scheel, Z. V. Togan, Tomus Primus*, Franz Steiner Verlag, Wiesbaden: 113-137.

Erdem, M. D. (2005). “Harezmi Türkçesinde İnkilâmler ve Yinelemeler Üzerine”, *Bilgi*, 33: 189-225.

Erşahin, S. (2000). “Türklerin Hz. Muhammed Hakkındaki İlk Bilgi Kaynaklarından Kıssas-ı Enbiyalar: Kıssas-ı Rabgûzî Örneği”, *Diyanet İlmî Dergi*, Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.) Özel Sayısı, Ankara: 197-224.

Fazilov, E. İ. (1991). *Kıssas-ı Rabguziy: Nosiruddin Rabguziy I-II*, Taşkent: Yazuvçi Neşriyat.

Fazylov, E. (1989). “Eine neue Quelle zur Choresmtürkischen Sprache”, *Journal of Turkish Studies*, 13: 47-80.

Fazylov, E. (1990). “Eine Choresmtürkische Handschrift über gute und böse Taten”, *Journal of Turkish Studies*, 14: 207-221.

Fitret, A. (1928). *Uzbek Edebiyatı Numuneleri*, Taşkent: 104-112.

Flemming, B. (1986). “Kıssa”, *The Encyclopaedia of Islâm, New Edition*, Leiden, V: 185-194.

Gezici, N. (2008). *Rabguzi'nin Kıssasü'l-Enbiyasında Şamanizm İzleri*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Ghazy, M. E. (2001). *Harezmi ve Kıpçak Türkçesinde Birleşik Fiiller*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

Gözütok, A. (2008). “Rabgûzî, Kıssasü'l-Enbiyâ: XIX. Yüzyıla Ait Bir Kazan Yazması”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 37: 1-30.

Grønbech, K. (1948). *Rabghuzi, Narrationes de Prophetis*, *Cod. Mus. Brit. Add. 7851*. Reproduced in facsimile with an introduction, Copenhagen.

Gül, A. (2008). *Kıssasü'l-Enbiyalarda Yaratılış*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Gulam, H. A. (1916-1917). *Rabguzi Kıssasü'l-Enbiya*, Stary Taşkent.

Güvenç, L. (2004). *Harezmi Türkçesinde İsim*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kayseri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Hacıyeva, N. (1994). “Rabguzi'nin Kısasü'l-Enbiya Eserinin Bakü Yazması”, Türk Dili, 514: 292-296.

Hacıyeva, N. (1996a). Näsirâddin Râbguzinin “Qısasü-änbiya” Âsârinin Dili. Bakı: Bilik-İrşad Merkezi.

Hacıyeva, N. (1996b). “Nasireddin Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ İsimli Eserinde Halk Edebiyatı Unsurları”, Millî Folklor, 29-30: 18-22.

Hacıyeva, N. (1997a). “Nasireddin Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ Adlı Eserinde Semantik Arkaizmler”, Türk Dili, 542: 186-190.

Hacıyeva, N. (1997d). “Nasireddin Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ İsimli Eserinin Semantik ve Poetik (Anlam ve Şiirsel) Cümle Yapı Özellikleri”, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, 11: 241-251.

Hacıyade, N. (1994). “Nasireddin Rabgûzî'nin Kısas'l-Enbiyâ Adlı Eseri ve Onun Azerbaycan Türkçesi ile Münasebeti”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 1: 67-77.

Hacıyade, N. (1997b). “Ahmed Yesevî'nin Dîvân-ı Hikmet'i ve Nasireddin Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ İsimli Eserinin Karşılaştırmalı Dil Özellikleri”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 3: 11-18.

Hacıyade, N. (1997c). “Nasireddin Rabgûzî'nin Kısas'l-Enbiyâ İsimli Eseri ve Orta Asya Tefsiri'nin Dili Üzerine”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 4: 47-56.

Hartmann, M. (1904). “Das Buchwesen in Turkestand und die türkischen Drucke der Sammlung Hartmann”, Mittheilungen des Seminars für Orientalische Sprachen an der Königlichen Friedrich Wilhelms-Universität zu Berlin, Abteilung 1, Westasiatische Studien: 76-80.

Hofman, H. (1969). Turkish Literature, A Bio-Bibliographical Survey, Section III, Part I, Vol. 1-6, Utrecht: Brill.

İl'minskiy, N. I. (1859). Qışaş Rabyūzî, Kazan.

İl'minskiy, N. I. (1873). Qısas al-Anbiyada Ribat Oguzinin qazisi Burhan ad-din oğlu Nasir ad-din tasnifidür, Kazan.

Jarring, G. (1933). Studien zu einer osttürkische Lautlehre, Borelius and Leipzig: Otto Harrassowitz.

Jarring, G. (1980). *Literary Texts from Kashgar*, Lund: Gleerup.

Kalsın, Ş. (2013). *Harezmi Türkçesi Grameri -İsim- (Memluk Kıpçak ve Kuman Kıpçak Türkçesiyle Karşılaştırmalı)*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Karataş, A. (2013). "Türk-İslam Kültür ve Edebiyatında Kısas-ı Enbiya Türü", *Diyanet İlmî Dergi*, 49/3: 113-126.

Karatay, A. (2003). *Kıyasü'l-Enbiyâ ve Nehcü'l-Ferâdis'te Soru Cümleleri*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Katanov, N. F. (1875). "Tatarskie skazaniya o semi spiyasçih otrokah", *Zapsiki Vostoçnago Otdeleniya*, VIII: 242-245.

Katanov, N. F. (1894). "Musul-manskie Legend. Teksti i perevodi", *Zapiski İmperatorsky Akademii Nauk XXV priloz 3*, Petersburg 1895: 1-44.

Katanov, N. F. (1898a). *Turkskie skazki o çeloveke ponimavšem yazık jivothin, Dcagatayskaya skazka po Rabguzi, İzvesticaobşçest va arc., ist., i etn. XVI*, Kazan: 252-253.

Katanov, N. F. (1898b). *Rabguzi Kıyasu'l-Enbiya Türki*, Taşkent.

Koç, A. T. (2015). *Kıyasü'l-Enbiyâ'da Sebepsellik Şekilleri*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eskişehir. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Köprülü, M. F. (1945). "Çağatay Edebiyatı", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 3: 270-332.

Köprülü, M. F. (1980). "Rabgûzî ve Kıyasü'l-Enbiyâ'sı", *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul: 286-289.

Korkmaz, N. G. (2006). *Rabguzi'nin Kıyasü'l-Enbiya Adlı Eserinin Sentaksıyla Türkiye Türkçesi Sentaksının Karşılaştırılması*, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi, Ankara. (Yayımlanmamış Lisans Tezi)

Macdonald, D. B. (1977). "Qisas al-Anbiya", *İslam Ansiklopedisi*, 3: 771-774.

Malov, S. E. (1930). "Musul'manskie skazaniya o prorokax po Rabguzi", *Zapiski Kollegii Vostokovedov*, V: 507-524.

Malov, S. E. (1951). *Pamyatniki drevne turskoy pis'mennosti, Teksti iissledovaniya*, Moskova-Leningrad: 325-341.

Malov, S. E. (1951). Zapiski Kollegii Vostokovedov, V. Memories du Comité des Orientalistes.

Melioranskiy, P. (1897). "Skazanie o prorokë Salixë in Kysasul-enbiya' Rabguzi", Al-Muzaffariye, Sbornik statey učenikov V. R. Rozena. St.-Petersburg: 279-308.

Menges, K. (1966). "Report on the second excursion to Taškent for research in Čayataj manuscripts", Central Asiatic Journal, 11: 87-133.

Nagel, T. (1967). Die Qisas al-anbiya', Ein Beitrag zur arabischen Literaturgeschichte, Bonn. (unpublished Phil. Diss.)

Nagel, T. (1986). "Kısas al-Anbiya", The Encyclopaedia of Islâm, V, New Edition, Leiden: 180-181.

Nalbant, B. Ö. (2015). "Bazı Türkçe Kısasü'l-Enbiya'lara Göre Âdem'in Dili", Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 28: 69-77.

Nasıreddin Rabgûzî, Kısasü'l-Enbiyâ, Azerbaycan İlimler Akademisi Yazma Eserler Enstitüsü, Bakü, No: B-1460.

Ostroumov, N. P. (1874). Kritičeskiy razbor Muhammedanskogo učeniya o prorokax, Kazan.

Özavşar, R. (2012). "Kısasü'l-Enbiyâ Üzerine Düzeltmeler", Turkish Studies, 7/4: 2457-2472.

Pauliny, J. (1971). "Literarischer Charakter des Werkes Kisa'i's Kitab Qisas ul-Anbiya'", Graeco Latina et Orientalis, Bratislava: 107-125.

Pauliny, J. (1974). "Die Rolle der Qusas bei der Entstehung und Überlieferung der populären Prophetenlegenden", Asian and African Studies, 10: 125-141.

Rauke K., Hankart F., Deeters, K.C. (1968). "Rabghuzi Fourteenth Century Turkic Folklorist", Volksüberlieferung, Ed. F. Harkort et al, Göttingen: 373-400.

Rieu, C. (1888). Catalogue of the Turkish Manuscripts in the British Museum, London.

Sağol, G. (2002). "Harezmi Türkçesi ve Harezmi Türkçesi ile Yazılan Eserler", Türkler Ansiklopedisi, 5, Ankara: 804-813.

Şahin, M. S. (2002). "Kısas-ı Enbiyâ", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 25: 495-496.

Saryýew, T. [red.] (2004). Kysasy Rabguzy (Kysasy Enbyýa), Aşgabat.

Scheel, H. (1945-1950). "Narrationes de Prophetis. Cod. Mus. Brit. Add. 7851 reproduced in facsimile. (= Monumenta Linguarum Asiae Maioris, vol. IV) by Rabghūzī, K. Grønbech", Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, 99/2: 281-282.

Schinkewitz, J. (1926). "Rabguzi's Syntax", Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen zu Berlin, Zweite Abteilung (MSOS II), 29: 130-172.

Schinkewitz, J. (1927). "Rabguzi's Syntax", Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen zu Berlin, Zweite Abteilung (MSOS II), 30: 1-57.

Schinkewitz, J. (1947). "Rabgûzî Sentaksı", Çev. Sabit S. Paylı, Türk Dili-Belleten Seri III, Sayı: 8-9 Nisan-Aralık 1946, İstanbul: 1-48.

Schinkewitz, J. (1947). Rabguzi Sentaksı, Çev. Sabit S. Paylı, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi.

Schinkewitz, J. (1948). "Rabgûzî Sentaksı", Çev. Sabit S. Paylı, Türk Dili-Belleten Seri III, Sayı: 10-11 Ocak-Aralık 1947, İstanbul: 49-119.

Semenov, A. (1957). Sobraniye vostočnyx rukopisej Akademii Nauk Uzbekskoj SSR, 9 t, Taşkent.

Şemsüddin Hüseyin (1881). Kısas-ı Rabguzi, Kazan.

Sözer, A. (2008). Harezmi Türkçesinde Görevli Kelimeler, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Şanlıurfa. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Talu, F. N. (2003). Kısasü'l-Enbiya'da İkilemeler, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Mersin. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Tekin, T. (1995). "Al-Rabghuzi, The Stories of the Prophets: Qisas al-Anbiya", Türk Dilleri Araştırmaları, 5: 259-264.

Thúry, J. (1903). Török nyelvemlek a 14. Század végéig, Budapeşte. [Eserin Türkçe çevirisi için bkz: "XIV. Asır Sonlarına Kadar Türk Dili Yadigarları", Milli Tettebbular Mecmuası, 2: 81-133, 1913.]

Thúry, J. (1904). "A közép-ázsiai török irodalom", Mittelasiatisch-türkische literatur, Budapeşte: 22-24.

Togan, Z. V. (1928). “Hârizm’de Yazılmış Eski Türkçe Eserler”, *Türkiyat Mecmuası*, 2: 315-353.

Togan, Z. V. (1936). “Über die Sprache und Kultur der Alten Chwarezmier”, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, 90: 27-330.

Togan, Z. V. (1960). “Londra ve Tahran’daki İslâmî Yazmalardan Bazılarına Dair”, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 3/1-2: 133-160.

Toprak, F. (2005). “Harezmi Türkçesinde İkilemeler”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, V/2: 277-292.

Toprak, F. (2005). *Harezmi Türkçesinde Fiil*, Ankara.

Yüce, N. (2013). “Harizm Türkçesi”, *Yeni Türkiye*, Türkçe Özel Sayısı, 55: 311-324.

Zetterstéen, K. V. (1930). *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Uppsala, verzeichnet und beschrieben*, I. Uppsala: 439-443.

Kaynakça

Al-Rabghūzī (1995). *The Stories of the Prophets: Qiṣaṣ Al-Anbiyā’: an Eastern Turkic Version*, Vol. I. Critically Edited by H. E. Boeschoten, M. van Damme and S. Tezcan with the assistance of H. Braam, B. Radtke; Vol. II. Translated into English by H. E. Boeschoten, J. O’kane and M. van Damme, Leiden-New York-Köln: E. J. Brill.

Al-Rabghūzī (2015). *The Stories of the Prophets, Qiṣaṣ al-Anbiyā’: An Eastern Turkish Version*, Vol. I-II, Ed. by H.E. BOESCHOTEN, J. O’KANE, Leiden-New York-Köln: E. J. Brill.

ATA, A. (1997). *Nāṣirü’-d-dīn bin Burhānū’-d-dīn Rabḡūzī: Qiṣaṣü’l-Enbiyā (Peygamber Kıssaları)*, I: Giriş-Metin-Tıpkıbasım; II: Dizin. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

CİN, A. (2010). “Rabguzi’nin Kıssasü’l Enbiyasının Tahran Nüshası”, *Turkish Studies*, 5/1: 237-245.

DANKOFF, R. (1997). “Rabghuzi’s Stories of the Prophets”, *Journal of American Oriental Society*, 117/1: 115-126. (Tanıtma)

DOERFER, G. (1997). “Al-Rabghāzī: The Stories of the Prophets, Qiṣaṣ al-Anbiyā’, An Eastern Turkish Version, Volume One, Critically edited by H. E. Boeschoten, M. Vandamme, S. Tezcan, with the assistance of H. Braam, B. Radtke. Brill: Leiden-New York-Köln 1995 XXV, 787, Volume Two Translated into English by, H. E. Boeschoten, J.

O'Kane, M. Vandamme, Brill 1995, IX, 832”, *Central Asiatic Journal*, 41/1: 125-127. (Tanıtma)

ECKMANN, J. (1998). “Harezmi Türkçesi”, *Tarihî Türk Şiveleri*, Çev. M. AKALIN, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara: 173-210.

ERCILASUN, A. B. (2007). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

GÖZÜTOK, A. (2008). “Rabgûzî, Kısasu'l-Enbiyâ: XIX. Yüzyıla Ait Bir Kazan Yazması”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 37: 1-30.

HACIEMINOĞLU, N. (1997). *Harezmi Türkçesi ve Grameri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

KARAHAN, L. (2008). *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

SCHINKEWITZ, J. (1926). “Rabguzi's Syntax”, *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen zu Berlin, Zweite Abteilung (MSOS II)*, 29: 130-172.

SCHINKEWITZ, J. (1927). “Rabguzi's Syntax”, *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen zu Berlin, Zweite Abteilung (MSOS II)*, 30: 1-57.

SCHINKEWITZ, J. (1947). “Rabgûzî Sentaksı”, Çev. S. S. PAYLI, *Türk Dili-Belleten*, Seri III, Sayı: 8-9 Nisan-Aralık 1946, İstanbul: 1-48.

SCHINKEWITZ, J. (1947). Rabguzi Sentaksı, Çev. S. S. PAYLI, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi.

SCHINKEWITZ, J. (1948). “Rabgûzî Sentaksı”, Çev. S. S. PAYLI, *Türk Dili-Belleten*, Seri III, Sayı: 10-11 Ocak-Aralık 1947, İstanbul: 49-119.

TEKİN, T. (1995). “Al-Rabghuzi, The Stories of the Prophets: Qisas al-Anbiya,” *Türk Dilleri Araştırmaları*, 5: 259-264. (Tanıtma)